

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2016-11-25
meddelad i
Växjö

Mål nr M 3950-16

SÖKANDE

Södra Skogsägarna ekonomisk förening, 729500-3789
Skogsudden
351 89 Växjö

Ombud: Företagsjurist [REDACTED]
Södra Skogsägarna ekonom. förening
Skogsudden
351 89 Växjö

SAKEN

Ansökan om tillfällig ändring av villkor enligt 24 kap. 8 § miljöbalken gällande sökandens anläggning i Mörrum, Karlshamns kommun

Avrinningsområde: 86 N: 6224000 E: 485300

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar villkor 18 i tillståndsbeslutet i deldom den 31 januari 2012 i mål M 712-07, så att det tillfälligt till och med utgången av år 2017 ska ges följande lydelse.

18. Det totala utsläppet till recipienten får t.o.m. den 31 december 2017 som årsvärde inte överstiga följande värden.

TOC, ton/år	3100
Total-Fosfor, ton/år	14
Total-Kväve, ton/år	130

Utsläppen får inte heller överstiga nedan angivna utsläppsvärden som riktvärden och månadsmedelvärden räknat som kg per ton blekt massa.

TOC	7,8
Total-Fosfor	0,028
Total-Kväve	0,26

Dok.Id 383439

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 130 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-16:00

Prover för analys av utsläppsvärden ska tas ut flödesproportionellt och kontinuerligt.

Samråd med tillsynsmyndigheten om optimeringen av reningsanläggningen ska ske löpande.

Mark- och miljödomstolen förordnar att denna dom ska gälla omedelbart utan hinder av att den inte har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande).

BAKGRUND OCH TIDIGARE BESLUT

Södra Skogsägarna ekonomisk förening (Södra) tillverkar blekt sulfatmassa vid befintlig massafabrik i Mörrum, Karlshamns kommun. Södra har tillstånd att producera upp till 560 000 ton blekt sulfatmassa per år enligt miljödomstolens dedom den 19 november 2008 (mål M 712-07). Deldomen överklagades av Södra till miljööverdomstolen som i dom den 1 december 2009 (mål M 380-09) fastställde vilka provisoriska föreskrifter som skulle gälla för utsläpp av TOC, fosfor och kväve under prövotiden. Södra ålades att lämna förslag på utformning av villkor som genom begränsningsvärden reglerade utsläppet till vatten. Utredningen inlämnades till miljödomstolen den 30 oktober 2010 och domstolen fastställde slutliga villkor i dedom den 31 januari 2012 (mål M 712-07).

Södra erhöll även i dedom den 3 november 2011 tillstånd att producera s.k. dissolvingmassa inom tillståndsgiven produktionsram (mål M 1381-11). Domstolen kom därefter genom dom den 12 december 2012 (mål M 3889-12) att ändra villkor 18 utifrån de produktionsproblem som uppkom när Södra övergick till att producera dissolvingmassa. Det aktuella villkoret fick efter ändringen följande lydelse.

18. Det totala utsläppet till recipienten får fr.o.m. den 1 januari 2015 som gränsvärde och årsvärde inte överstiga följande värden.

Produktionsnivå, upp till ton/år	460 000	560 000
TOC ton/år	3100	3 800
Total-Fosfor, ton/år	11	14
Total-Kväve, ton/år	105	130

Utsläppen får inte heller fr.o.m. den 1 januari 2015 överstiga nedan angivna utsläppsvärden som månadsmedelvärden mer än två gånger per kalenderår räknat som kg per ton blekt massa. Nedan angivna utsläppsvärden gäller som riktvärden och årsmedelvärden fram till utgången av år 2014 med undantag av totalfosfor och total-kväve som under denna tid får uppgå till 0,04 resp 0,4 kg per ton blekt massa.

TOC	7,8
Total-Fosfor	0,028
Total-Kväve	0,26

Prover för analys av utsläppsvärden ska tas ut flödesproportionellt och kontinuerligt.

Massaproduktionen bedrivs i två parallella produktionslinjer och består sedan april 2012 av dissolvingmassa på lövråvara på linje 1 och barrvedsmassa på linje 2. Tidigare producerades barrvedsmassa på linje 1 och kampanjvis barr- och lövvedsmassa på linje 2. Massan bleks antingen helt klorkemikaliefritt (TCF) eller med klordioxid (ECF) till olika nyanser efter marknadens behov. Barrvedsmassan, som är långfibrig, används till tryck- och skrivpapper, kartong, mjukpapper m.m. Dissolvingmassan, som är en ren cellulosa produkt, används huvudsakligen för tillverkning av textila material, t.ex. viskos.

Inför Södras ansökan om tillstånd för att producera dissolvingmassa fick ÅF i uppdrag att utreda påverkan av ändringen på utsläpp till vatten. Enligt framtagen utredning skulle inte utsläppen till vatten förändras vid en övergång till produktion av dissolvingmassa på linje 1 jämfört med utsläppen vid produktion av barrvedsmassa på linje 1 och kampanjvis barr- och lövvedsmassa på linje 2. Växelvisa kampanjer på linje 2 har tidigare lett till att förhållandet i det ingående vattnet till bioreningen har förändrats vilket i sin tur har inneburit obalans i bioreningen. Denna obalans har resulterat i slamflykt och därmed förhöjda utsläpp av TOC, kväve och fosfor. Generellt gäller att bioreningen fungerar bäst vid jämna förhållanden och en övergång till produktion av dissolvingmassa på linje 1 och produktion av barrvedsmassa på linje 2 skulle enligt ÅFs utredning stabilisera förhållandena i bioreningen.

Södra visade redan i prøvotidsredovisningen som ingavs till miljödomstolen den 30 december 2010 på svårigheter att klara den sedan tidigare av miljööverdomstolen fastställda nivån av utsläpp av fosfor och kväve och att det inte var klarlagt att det fanns faktiska förutsättningar att nå föreslagna villkor som begränsningsvärden.

Södra har sedan prøvotidsutredningen inlämnades utfört ytterligare åtgärder och genomfört trimnings- och förbättringsåtgärder i bioreningen samt har arbetat med noggrann styrning och övervakning av närsaltsdoseringen. Södra har därtill genomfört stora investeringar i bioreningen i form av nya anläggningsdelar (utjämningscistern, skivfilter, AS-bassäng). Övergången till produktion av dissolvingmassa på linje 1 och den efterföljande utbyggnaden av fabriken har dock medfört många återkommande stopp av teknisk karaktär vilket har påverkat den biologiska reningen negativt.

Såsom framgår ovan krävs att förutsättningarna för biologisk aktivitet är optimala för att ett gott reningsresultat ska kunna uppnås. Optimala förhållanden kommer inte att uppkomma förrän år 2018.

Det kommer att behövas en övergångstid för att vidta åtgärder i den biologiska reningen, trimma in och optimera närsaltsdoseringen (dvs. att hitta rätt balans mellan överdosering och svält) och att utreda om det kommer att behöva vidtas ytterligare

kompletterande åtgärder för att förbättra reduktionen av närsalter. För detta förutsätts att processen kan fortgå för att kunna utveckla reningen.

Södra har under året haft en tät dialog med Länsstyrelsen i Blekinge län. Utöver detta har det genomförts två samråd i ärendet med Länsstyrelsen (2016-05-20 resp. 2016-09-12).

ANSÖKAN

Yrkande

Södra yrkar att mark- och miljödomstolen ändrar villkor 18 så att det får nedanstående lydelse till och med utgången av år 2017. Därefter ska villkoret gälla enligt tidigare.

18. Det totala utsläppet till recipienten får t.o.m. den 31 december 2017 som begränsningsvärde och årsvärde inte överstiga följande värden.

TOC, ton/år	3100
Total-Fosfor, ton/år	14
Total-Kväve, ton/år	130

Utsläppen får inte heller överstiga nedan angivna utsläppsvärden som riktvärden och månadsmedelvärden räknat som kg per ton blekt massa.

TOC	7,8
Total-Fosfor	0,028
Total-Kväve	0,26

Prover för analys av utsläppsvärden ska tas ut flödesproportionellt och kontinuerligt.

Södra yrkar att mark- och miljödomstolen förordnar att domen får tas i anspråk även om den inte har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande).

Södra hemställer att målet handläggs med förtur.

Grunder och skäl

Skäl för tillfällig ändring

Det är uppenbart att villkor 18 har blivit för strängt och att det saknas faktiska förutsättningar att nå angivna nivåer som begränsningsvärden på månads- och årsbasis under år 2016 och år 2017. Den tillståndsgivna dissolvingproduktionen och efterföljande investeringar i om- och nybyggnation som genomförs för att förbättra anlägg-

ningens produktions, miljö- och energiprestanda medför i sig att villkoret inte kan innehållas. De antaganden som gjordes vid tidigare tillståndsprövning, innebärande att verksamheten skulle kunna bedrivas inom ramen för befintliga villkor även vid genomförande av dessa ändringar i anläggningen var felaktiga. Omställningen till produktion av dissolvingmassa och installation av ny utrusning kommer medföra och har medfört upprepade stopp av teknisk karaktär som påverkar den biologiska reningen negativt och förhindrar möjligheterna att hitta rätt balans för närsaltsdoseringen. Anläggningen måste vara i drift för att kunna nå en stabilisering och förbättring av den biologiska reningen. Södra utreder också parallellt vilka ytterligare reningssteg som kan vidtas för att klara utsläppskraven och att förbättra robustheten i reningsprocessen.

Skäl för förtur

Sedan januari 2016 har driften i Södras anläggning i Mörrum präglats av instabilitet till följd av en rad projekt som genomförs för att komma upp i tillståndsgiven produktion (560 000 ton) och som behövs för att förbättra anläggningens miljö- och energiprestanda. Nya ombyggnationer är planerade för slutet av år 2016 och för år 2017, vilket kommer att medföra fortsatt instabil drift i fabriken.

Ny- och ombyggnationer, som i sig är nödvändiga, leder till störningar i reningsprocessen i externreningen som kräver stabil drift för att fungera optimalt. Nuvarande villkor för utsläpp medför att anläggningen redan under optimala produktionsförhållanden har ett mycket snävt ”körfönster”, dvs. att utrymmet för avvikelser är mycket begränsat. Åtgärder för att utveckla stabiliteten i reningsprocessen pågår, men biologin i externreningen kommer att kräva tid för omställning och återhämtning. Södra ser att risken är stor att externreningen kommer att vara i obalans under stora delar av år 2016 och år 2017.

Södra har överskridit månadsmedelvärdet vid ett antal tillfällen under år 2016 och har med anledning av detta vidtagit en rad åtgärder. Södra riskerar att överskrida gränsvärdet och årsvärdet för utsläpp till recipienten av kväve och fosfor vid månadsskiftet oktober/november. Det kommer då inte finnas något annat alternativ för Södra än att omedelbart stoppa produktionen med nuvarande villkor. Det saknas även möjligheter att säkerställa uppfyllandet av ett månadsmedelvärde för utsläpp av kväve och fosfor uttryckt som ett gränsvärde oaktat möjligheten att överstiga värdena två gånger per kalenderår under återstående del av år 2016 samt år 2017. Villkoret ger inte tillräckligt utrymme för styrning av närsaltsdoseringen under perioder i samband med om- eller nybyggnation i anläggningen.

Att stoppa produktionen vid Södras anläggning i Mörrum skulle innebära stora negativa konsekvenser för miljön, anläggningen och Södra. Vidare behöver ändringar genomföras för att komma till rätta med instabiliteten i processen och för att för-

hindra att reningsprocessen försämras. Ett stopp skulle öka risken för en försämrad rening och externreningen kan inte åtgärdas om inte fabriken körs.

Mot denna bakgrund hemställer Södra att ärendet handläggs skyndsamt och att ansökan kungörs omgående. Södra hemställer att ärendet behandlas med förtur med hänsyn till de mycket stora konsekvenser som ett stopp skulle medföra.

För tydlighetens skull vill Södra framhålla att det inte är frågan om att släppa ut mer kväve och fosfor än vad domstolarna i tidigare prövningar av verksamheten har bedömt vara en miljömässigt tillåtlig nivå för recipienten, men som har gällt vid en produktion över 460 000 ton och upp till och med 560 000 ton.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har avstått från att yttra sig i målet.

Havs- och vattenmyndigheten anser att ansökan kan bifallas och anför i övrigt följande. Havs- och vattenmyndigheten anser att bolaget till senast sista december 2017 ska utreda hur reningsanläggningen kan förbättras ytterligare. Utredningen bör omfatta hur reningsgraden kan öka och hur en mer stabil process kan åstadkommas samt om vissa processavloppsvattenströmmar bör behandlas för sig och med annan reningsprocess. Målsättningen ska vara att ge minskade utsläpp av fosfor och kväve men utan att andra parametrar som t.ex. AOX, TOC ökar i utsläppet. Handläggning av utredningen, innehållande förslag på åtgärder, bör delegeras till tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen i Blekinge län tillstyrker ansökan och anför bl.a. följande. Länsstyrelsen anser att villkoret kan ändras tillfälligt så som anges i ansökan för att ge rimligare förutsättningar för att förbättra och stabilisera bioreningen och i förlängningen ge lägre närsaltsutsläpp till recipient än idag.

Karlshamns kommun har inget att erinra mot ansökan.

Miljöförbundet Blekinge Väst har inte tagit ställning till ansökan men anför bl.a. följande. Miljöförbundet skulle gärna velat se en bedömning om det finns som alternativ att ytterligare begränsa produktionen för att på så sätt klara de befintliga utsläppsvärdena, alternativt begränsa utsläppen i största möjliga mån. Vad är lägsta produktionsmängd för att reningsprocessen ska bibehålla sin funktion?

Den ökning av utsläpp av kväve och fosfor som ansöks om är samma faktiska mängd som domstolen redan har bedömt vara en miljömässigt acceptabel nivå, om än vid en högre produktion. Ökningen av kväve bedöms av miljöförbundet inte ge lika stor påverkan på havsmiljön som ökningen i mängden fosfor.

Även om domstolen redan har bedömt att recipienten kan tåla en utsläppsnivå på 14 ton total-fosfor per år önskar miljöförbundet att sökanden och domstolen gör allt för att minimera varje kilo som släpps ut. För att sätta utsläppen i relation till miljöförbundets tillsynsområde har sökandens utsläppsvärden jämförts med utsläppsvärden för enskilda avlopp. Siffrorna är hämtade på Avloppsguiden.se. Totalt släpper landets alla enskilda avlopp ut ca 160 ton fosfor per år. Ett enskilt avlopp för en person släpper ut ca 0,6 kg per år. Ökningen från 11 till 14 ton motsvarar därför utsläppet från ca 1800 enskilda avlopp. Med ett utsläpp på 11 ton motsvarar företagets utsläpp av fosfor ca 6,9 % av landets alla enskilda avlopp. Vid 14 ton har den siffran ökat till 8,8 %.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Angående Miljöförbundets yttrande anförs bl.a. följande. Produktionsbegränsningen som genomfördes under hösten 2016 gjordes på grund av kapacitetsbegränsning i biosedimenteringen. Biosedimenteringen är en bassäng som, efter den biologiska reningen, låter bioslammet som finns i vattenströmmen sedimentera innan det rena vattnet rinner ut i havet via avloppstuben. Biosedimenteringen är till viss del igensatt, vilket gör att den tål lägre hydraulisk belastning än den är dimensionerad för. Vid för högt flöde blir vattnets hastighet genom bassängen för hög, och då följer slammet med vattenströmmen ut istället för att sedimentera. Med biosedimenteringen i full funktion är det inte produktionstakten som avgör vilka utsläppen blir, utan funktionen på biologin. Under vecka 46 pågår ett kort underhållsstopp vid Södra Cell Mörrum. En av åtgärderna som genomförs är tömning och funktionskontroll av biosedimenteringen. Det är inte möjligt att ta fram data som visar ett samband mellan produktionstakt och utsläpp, eftersom utsläppen beror av funktionen på biologin. Detta gäller så länge produktionstakten håller sig inom området som anläggningen är dimensionerad för och externreningen därmed kan arbeta inom sitt kapacitetsfönster. För att anläggningen ska fungera optimalt för alla satta reningskrav (TOC, klorat, kväve, fosfor) måste mikroorganismerna som renar vattnet "matas" med kväve och fosfor samtidigt som det ska renas från just dessa närsalter.

Sammanfattningsvis är det således inte produktionstakten i första hand utan biologins funktion som avgör hur stora utsläppen blir. På grund av den stora obalansen i fabriken under 2016, som framgår av bilagorna till ansökan, har funktionen i biosedimenteringen blivit nedsatt. Av denna anledning har Södra Cell Mörrum valt att minska flödesbelastningen på anläggningen. Fokus ligger på att optimera funktion-

en på biologin. Med rätt funktion i anläggningen ger en hög och jämn produktions-takt de bästa förutsättningarna för externreningsanläggningen. Utsläppsvärden för 2015 visar tydligt att det inte finns något samband mellan produktionstakt och utsläpp. Samband finns mellan optimala biologiska betingelser och utsläpp. Det är därför inte möjligt att svara på frågan vilken den lägsta produktionstakten är för att reningsprocessen ska bibehålla sin funktion. Under 2015, med stabil produktion, var utsläppsnivån 8,4 ton fosfor och 83 ton kväve. Produktionsnivån var under 2015 i samma storleksnivå som 2016. Om verkligheten hade sett ut så att det alltid var en stabil biologi i anläggningen hade det varit möjligt att skapa ett samband mellan produktion och utsläpp. En minskning av produktionsnivån ger inte självklart lägre utsläpp då det är funktionen på biologin som sätter nivån. De bästa förutsättningarna erhålls om möjlighet ges att jobba med att balansera biologin inom det produktionsfönster som den ska klara.

Med anledning av Havs- och vattenmyndighetens yttrande anförs bl.a. följande. Södra åtar sig att utreda hur reningsanläggningen kan förbättras ytterligare. Södra anser dock att det inte är relevant att undersöka hur reningsgraden kan öka. Kväve och fosfor tillsätts för att den biologiska reningen överhuvud taget ska fungera. Mängden kväve och fosfor in i anläggningen jämfört med ut ur anläggningen, dvs reningsgraden, säger därför inte något om de faktiska utsläppen av ämnen från anläggningen.

DOMSKÄL

Enligt 24 kap. 8 § miljöbalken får tillståndsmyndigheten på ansökan av tillståndshavaren ändra eller upphäva andra bestämmelser och villkor i en tillståndsdom eller tillståndsbeslut om det är uppenbart att villkoret inte längre behövs eller är strängare än nödvändigt eller om ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs när tillstånd gavs.

Mark- och miljödomstolen anser att villkor 18 uppenbarligen har blivit för strängt trots de omfattande åtgärder som Södra har vidtagit. Mot bakgrund av de åtaganden som Södra gör samt att de begränsningsvärden som yrkas gälla under 2016 och 2017 i sig har befunnits tillåtliga, låt vara för en högre produktion, anser mark- och miljödomstolen att föreningens yrkanden kan bifallas. Några ytterligare utredningskrav i enlighet med vad Havs- och vattenmyndigheten har anfört är enligt domstolens bedömning inte lagligen möjliga eller nödvändiga mot bakgrund av att det är fråga om en tillfällig ändring under ett år. Det framstår som uppenbart att Södra

behöver utreda och vidta betydande åtgärder för att kunna innehålla det ordinarie villkoret fr.o.m. den 1 januari 2018 vilket man också har åtagit sig. Ett krav på samråd med tillsynsmyndigheten bör dock införas i villkoret.

Med hänsyn till att villkoren får anses vara en del av tillståndet och mot bakgrund av remissmyndigheternas inställning och de faktiska omständigheterna finns det enligt domstolen skäl för att med stöd av 22 kap. 28 § miljöbalken förordna att denna dom ska få tas i anspråk även om den inte har vunnit laga kraft. Något hinder mot att meddela verkställighetsförordnande föreligger inte.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV425)

Överklagande senast den 16 december 2016.

Cecilia Giese Hagberg

Carl-Philip Jönsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Cecilia Giese Hagberg, ordförande, och tekniska rådet Carl-Philip Jönsson samt de särskilda ledamöterna Ronny Widerström och StenInge Arnesson.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.